

**KO'ZI OJIZ BOLALAR BILAN OLIB BORILADIGAN KORREKSION-
PEDAGOGIK ISHLARNI TASHKIL ETISHDA KLASTER MUHITINING
ZARURIYATI**

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Maxsus pedagogika kafedrası
mudiri professor (DSc) F.U.Qodirova
CHDPU Maxsus pedagogika kafedrası
o'qituvchisi Z.X.Xusnuddinova
xusnuddinovazulayxo@gmail.com

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15233213>

Annotatsiya: Ushbu maqola ta'lim klasteri muhitida ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalardagi o'zlashtirishdagi muammaslar hamda ularni korreksion mashg'ulotlar mazmuni uzviyligi asosida bartaraf etish haqida yoritilgan.

Kalit so'z: ko'rishda nuqsoni bo'lgan bola, korreksiya, korreksion mashg'ulot, xususiyat, uzviylik, o'quv dastur, tajriba.

Korreksion mashg'ulotlarning uzluksizligi ta'lim klasteri muhitida ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalar bilan ishlashda muhim omil hisoblanadi. Bu shuni anglatadiki, ta'lim jarayoni uzluksiz va uzilishsiz amalga oshirilishi kerak, chunki faqat shu tarzda bolalar asta-sekin yangi bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirishlari mumkin. Korreksion mashg'ulotlar individual bo'lishi, har bir bolaning ehtiyojlari va rivojlanish darajasiga moslashtirilishi kerak. Buning uchun avvalo har bir bolaning rivojlanish darajasini tashxislash va unga kerakli bilim hamda ko'nikmalarni aniqlash muhimdir.

Bundan tashqari, ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalarga o'quv materialini yaxshiroq tushunishga yordam beradigan turli xil o'qitish usullari va texnologiyalaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, audio va video materiallar, taktik kartalar, kompyuter dasturlari va maxsus texnologiyalardan foydalanish o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi. Shuningdek, ta'lim klasteridagi logopedlar, psixologlar va boshqa mutaxassislar bilan hamkorlikda ishlash ta'limning uzluksizligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Bunday yondashuv ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalarning rivojlanishini yaxshilash va ularni ta'lim jarayoniga to'liq jalb etish imkonini beradi.

Ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalar ta'lim olish jarayonida ma'lum muammolarga duch keladilar. Vizual idrok etish imkoniyatining yo'qligi yoki cheklanganligi, aloqa qiyinchiliklari kabi omillar ularning o'zlashtirish jarayonini murakkablashtiradi. Shu bois korreksion mashg'ulotlarda uzluksizlik tamoyiliga rioya qilish alohida ahamiyat kasb etadi. O'quv dasturlarini ishlab chiqishda bolalarning mavjud bilim va ko'nikmalarini, shuningdek, avvalgi o'quv tajribalarini hisobga olish kerak.

Ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalar ko'pincha ko'rish a'zosini statsionar davolash zarurati yoki o'qishga tayyorlik darajasining pastligi sababli darslarni qoldirishga majbur bo'ladilar. Bu esa o'quv materialini o'zlashtirishda ketma-ketlikning buzilishiga, bilim va ko'nikmalardagi bo'shliqlarga olib keladi. Natijada, ko'rishda nuqsoni bo'lgan ko'plab bolalarni o'qitish va rivojlantirishda oldinga siljish qiyinlashadi. Shu sababli, har bir yosh bosqichiga mos dasturlarni amalga oshirishda uzluksizlik prinsipiga qat'iy rioya qilish zarur.

Buning uchun har bir o'quvchining bilim darajasini sinchkovlik bilan tashxislash va baholash muhimdir. Bu orqali qaysi o'quvchiga mavzu va vazifalar tushunarli ekani, qaysi o'quvchi esa qo'shimcha tushuntirishga muhtoj ekani aniqlanadi. Ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalarni o'qitishda yuzaga keladigan o'zlashtirishdagi muammolarni korreksion, individual yondashuvlar va turli xil o'qitish usullarining uzluksizligidan foydalanib bartaraf etish mumkin.

Ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalar bilan korreksion ishlar, avvalo, teri-tuyish, eshitish, ta'm va hid bilish, hamda boshqa analizatorlarning kompensatsion qayta tuzilishini tashkil etishni o'z

ichiga oladi. Ta'lim va tarbiya jarayonida korreksion-pedagogik ishlar kompensatsiya jarayonlarini rivojlantirish, buzilgan funksiyalarni tiklash va kognitiv faoliyatdagi kamchiliklarni yumshatishga qaratiladi.

Ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalar atrof-muhitdagi obyekt va hodisalar haqida to'liq tasavvurga ega emaslar. Natijada, ular ko'plab so'z va iboralarni mexanik ravishda o'zlashtiradilar, ularning ma'nosini tushunmaydilar va ularni amaliy tajriba bilan bog'lay olmaydilar. Shuning uchun korreksion mashg'ulotlarda bolalarning nafaqat bilim ko'nikmalari, balki ijobiy hissiy munosabatlarini ham rivojlantirishga alohida e'tibor beriladi. Bu esa bolalarning o'zlarini ishonchli va qulay his qilishlariga imkon beradi.

Maxsus korreksion mashg'ulotlar ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalarning ta'lim, tarbiya, kasbga yo'naltirish, mehnatga tayyorlash va mustaqil hayotga moslashuv jarayonini takomillashtirishga xizmat qiladi. Bunda asosiy maqsad – bolalarni umumiy ta'lim darslarida materialni idrok etishga va mustaqil faoliyatga tayyorlashdir.

Ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalar bilan olib boriladigan korreksion-pedagogik ishlar quyidagi vazifalarni hal qiladi:

- Qoldiq ko'rish qobiliyatidan to'g'ri foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish;
- Barcha saqlangan analizatorlar orqali atrof-olam haqida ma'lumot olishni o'rgatish;
- Olingan polisensor ma'lumotlardan mavzuli-amaliy, kognitiv va kommunikativ faoliyatda hamda fazoviy mo'ljal olishda foydalanishni o'rgatish.

Shuningdek, korreksion mashg'ulotlarning eng muhim vazifalaridan biri – bolalarda ijtimoiy moslashuvchan xatti-harakatlar ko'nikmalarini shakllantirishdir. Bu esa ularga kundalik hayotda, ijtimoiy vaziyatlarda va tengdoshlari hamda kattalar bilan muloqotda mustaqil va yetarlicha faol bo'lish imkonini beradi.

Ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalar uchun ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalarida logopediya, predmet tasavvurlarini shakllantirish va ko'ruv idrokini rivojlantirish, ijtimoiy hayotga yo'naltirish, fazoviy mo'ljal olish va harakatlanish, teri tuyush va mayda motorikani rivojlantirish, davolovchi jismoniy tarbiya hamda ritmika kabi maxsus mashg'ulotlar o'tkaziladi. Har bir mashg'ulot o'ziga xos maqsad va vazifalarga ega bo'lib, bolalarning psixik va jismoniy rivojlanishiga xizmat qiladi.

Bir-birini to'ldirgan holda uzviylikda tashkil etilgan korreksion mashg'ulotlar ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalarning o'zlashtirishdagi muammolarini bartaraf etishda, ularni ta'lim va jamiyat hayotiga muvaffaqiyatli integratsiya qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ko'zi ojiz va zaif ko'ruvchi bolalar uchun ixtisoslashtirilgan maktab-internatlarda ta'lim berish sifatini oshirish hamda ular faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori, 14.04.2022 - yildagi PQ-209-son. (<https://lex.uz/ru/docs/-5966089>).
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim berishga oid normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida"gi Qarori, 12.10.2021-yildagi 638-son. (<https://lex.uz/ru/docs/-5679836>)
3. Свиридюк Т.П. Осуществление преемственности в коррекционно-воспитательной работе со слепыми слабовидящими детьми дошкольного и младшего школьного возраста: методические рекомендации. - Киев: РУМК, 1987-40 с.
4. Тумаева Ю.В. "Особенности коррекционно-педагогической работы с детьми с нарушением зрения. Материалы X Международной студенческой научной конференции "Студенческий научный форум 2021".
5. Xusnuddinova, Z. (2022). Corrective pedagogy for blind children cluster mechanisms to increase work efficiency. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, 12(2), 68-70.